

Wyrok z dnia 2 marca 2010 r.

II UK 233/09

Przedsiębiorca zarejestrowany i mieszkający w Polsce, wykonujący działalność na terytorium więcej niż dwóch Państw Członków Wspólnoty podlega ubezpieczeniu społecznemu w Polsce, jeżeli część tej działalności - nawet w niewielkim rozmiarze - wykonuje w Polsce (art. 6 ust. 5 i 13 ust. 4 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585 ze zm. w związku z art. 14a ust. 2 rozporządzenia Rady (EWG) Nr 1408/71 z dnia 14 czerwca 1971 r. w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego do pracowników najemnych, osób prowadzących działalność na własny rachunek i do członków ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie, Dz.U.UE Polskie wydanie specjalne Tom 01, Rozdział 05, s. 35 ze zm.).

Przewodniczący SSN Beata Gudowska (sprawozdawca), Sędziowie SN:
Zbigniew Myszka, Jolanta Strusińska-Żukowska.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 2 marca 2010 r. sprawy z wniosku Marcina D. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w T. o ubezpieczenie społeczne, na skutek skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 18 lutego 2009 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i oddalił apelację.

U z a s a d n i e

Marcin D. zarejestrował od dnia 27 października 2005 r. w ewidencji prowadzenia działalności gospodarczej w Urzędzie Gminy G. działalność usługową w zakresie naprawy i konserwacji statków, platform i konstrukcji pływających oraz obróbki mechanicznej elementów metalowych pod firmą „M.". Jako miejsce wykonywania działalności określił terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz zagranicę, a jako siedzibę przedsiębiorstwa swoje miejsce zamieszkania (M.). Zgłosił jednocześnie działal-

ność do ubezpieczenia społecznego oraz obowiązek podatkowy we właściwym Urzędzie Skarbowym, a w dniu 4 listopada 2005 r. podpisał z firmą M.L.S. P., sp. z o.o. w W., Oddział w G. umowę o świadczenie usług, na mocy której zobowiązał się do świadczenia na rzecz angielskiej firmy „H. P.” z siedzibą w B. (Wielka Brytania) usług związanych z remontem, konserwacją, naprawą i eksploatacją statków, w szczególności do wykonywania wszelkich prac niezbędnych do zakończenia procesu budowlanego, remontowego i konserwacyjnego statku. Zgodnie z umową, M.L.S. P. wypłacała mu wynagrodzenie za godziny świadczenia usług w złotych polskich i zobowiązała się zorganizować i ponieść koszty przejazdu do i z miejsca świadczenia usług, zapewnić zakwaterowanie przez czas trwania umowy oraz ubezpieczenie. Umowa została zawarta na 3 miesiące, lecz była przedłużana i obejmowała okres powyżej 12 miesięcy. Miejsce wykonania usługi było uzależnione od wielkości awarii oraz od warunków pogodowych i konkretyzowano je *ad hoc* albo w suchym doku w porcie w B. albo na statkach pływających pod banderami różnych państw na wodach terytorialnych i w portach w Anglii, Belgii, Hiszpanii, Francji, Włoch, Chorwacji, Grecji, Holandii i Łotwy. Na fakturach wystawianych zleceniodawcy przedsiębiorca wskazywał jako miejsce wykonywania usług miejsce siedziby firmy „H.P.”. W Anglii, gdzie ubezpieczony nie miał mieszkania ani innego majątku, nocował w hotelu wynajętym i opłacanym przez firmę M.L.S. P., a gdy nie miał pracy za granicą, wracał do Polski. W Polsce, oczekując na kolejne zlecenie z firmy M.L.S. P., ubezpieczony - w ramach prowadzonej działalności - wykonał drobne usługi w dniach 29 września 2006 r., 6 kwietnia 2007 r., 30 czerwca 2007 r., otrzymując za nie kwoty 200 zł, 150 zł i 170 zł. Za usługi wykonane w latach 2006 i 2007 poza Polską uzyskał przychód w wysokości 94.497,09 zł.

Ubezpieczony opłacał składki na dobrowolne ubezpieczenie chorobowe w Polsce, więc w dniu 31 lipca 2006 r. wniósł o ustalenie prawa do zasiłku chorobowego, a w dniu 13 lutego 2007 r. o wypłatę jednorazowego odszkodowania z tytułu wypadku przy pracy z dnia 15 lipca 2006 r. W dniu 8 czerwca 2007 r. wystąpił o wydanie dokumentu E-101 w związku z zamiarem czasowego przeniesienia działalności gospodarczej na teren Holandii (na okres od dnia 8 czerwca 2007 r. do dnia 8 października 2007 r.), lecz ZUS odmówił jego wydania, a decyzją z dnia 3 października 2007 r. zobowiązał ubezpieczonego do zwrotu nienależnie pobranego zasiłku chorobowego za okres od 18 lipca 2006 r. do 28 września 2006 r. w łącznej kwocie 452,20 zł.

Decyzją z dnia 11 września 2007 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w T., na podstawie art. 38 w związku z art. 6 ust. 1 pkt 5, art. 13 pkt 4 i art. 91 ust. 5 ustawy z dnia 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585 ze zm.) oraz art. 14a ust. 1 rozporządzenia Rady (EWG) nr 1408/71 z dnia 14 czerwca 1971 r. w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego do pracowników najemnych, osób prowadzących działalność na własny rachunek i do członków ich rodzin przemieszczających się we wspólnocie (tekst skonsolidowany, Dz.U. UE. L. 71.149.2 ze zm.), stwierdził, że Marcin D. podlegał polskim ubezpieczeniom społecznym (emerytalnemu, rentowym, wypadkowemu i chorobowemu) w dniach 29 września 2006 r., 6 kwietnia 2007 r. i 30 czerwca 2007 r. z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej w Polsce. Przyjął, że ubezpieczony prowadził działalność na terytorium innego państwa członkowskiego w myśl art. 14a ust. 1 lit. a rozporządzenia, więc należało objąć go ubezpieczeniami społecznymi tylko w dniach, w których faktycznie wykonywał swą działalność na terytorium Polski, w pozostałym bowiem okresie, na podstawie art. 13 ust. 2 lit. b rozporządzenia, podlegał ustawodawstwu państwa członkowskiego właściwego ze względu na miejsce wykonywania działalności.

Wyrokiem z dnia 17 kwietnia 2008 r. Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Toruniu uwzględnił odwołanie ubezpieczonego, który domagał się zmiany zaskarżonej decyzji i objęcia ubezpieczeniami społecznymi w Polsce przez cały czas prowadzenia działalności gospodarczej. Za oczywiście nieprawidłowe w świetle ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych uznał objęcie wnioskodawcy ubezpieczeniami społecznymi jedynie za trzy dni wykonywania działalności gospodarczej, ze wskazaniem, że w pozostałym zakresie właściwe jest ustawodawstwo innego, nieustalonego państwa. Rozstrzygnięcie oparł na regule kolizyjnej przewidzianej w art. 14a ust. 2 rozporządzenia Rady (EWG) nr 1408/71.

Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku wyrokiem z dnia 18 lutego 2009 r., uwzględniając apelację organu rentowego, zmienił zaskarżony wyrok i oddalił odwołanie. W ocenie Sądu Apelacyjnego, wyłączone jest podleganie polskim regulacjom w zakresie ubezpieczeń społecznych przez przedsiębiorcę zarejestrowanego w Polsce, który nie podjął tu działalności, lecz od razu rozpoczął ją za granicą, przy czym nie zmienia tej oceny wykonanie na terenie Polski trzech jednodniowych usług, „za okres których” wnioskodawca został objęty ubezpieczeniem

społecznym w Polsce. Sąd wywiódł ten pogląd z reguły zawartej w art. 13 ust. 2 lit. b rozporządzenia nr 1408/71, nie znajdując od niej wyjątków w art. 14a ust. 1 i ust. 2, wykładanych zgodnie z decyzją Komisji Wspólnot Europejskich nr 181. W konsekwencji Sąd drugiej instancji nie podzielił oceny prawnej dokonanej przez Sąd Okręgowy, wskazując, że stan faktyczny, w którym ubezpieczony wykonał trzy usługi w Polsce i tylko przypuszczalnie oczekiwał tu na kolejne zlecenia i poszukiwał nowych zleceń, nie wypełnia dyspozycji art. 14a ust. 2 rozporządzenia, uwzględniającej przesłankę wykonywania jakiegokolwiek części swojej działalności na terenie państwa zamieszkania. Zważył, że osoba zwykle prowadząca działalność na własny rachunek na terytorium dwóch lub więcej państw członkowskich, która nie wykonuje jakiegokolwiek części swojej działalności na terytorium tego państwa, zgodnie z art. 14a ust. 2 zdanie drugie rozporządzenia, podlega ustawodawstwu państwa członkowskiego, na terytorium którego prowadzi swoją główną działalność.

W skardze kasacyjnej Marcina D., w ramach podstawy naruszenia prawa materialnego, podniesiony został, jako podstawowy, zarzut błędnej wykładni przepisów rozporządzenia Rady (EWG) nr 1408/71 z dnia 14 czerwca 1971 r. w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego do pracowników najemnych, osób prowadzących działalność na własny rachunek i do członków ich rodzin, niezgodnej z jego celem ujętym w preambule, którym jest rozstrzygnięcie sporów pozytywnych między państwami Unii Europejskiej co do właściwości systemów prawnych, z wyłączeniem skutku całkowitego pozbawienia obywatela UE zabezpieczenia społecznego. Dotyczy to także art. 6 ust. 1 pkt 5 oraz art. 12 ust. 1 i art. 13 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych i art. 13 ust. 2 lit. b rozporządzenia Rady nr 1408/71, gdyż skarżący nie jest osobą, która wykonuje działalność stale i wyłącznie na terytorium jednego tylko państwa członkowskiego. Sąd drugiej instancji naruszył także, według skarżącego, art. 14a ust. 2 rozporządzenia przez jego niezastosowanie, mimo ustalenia, że od dnia 2 listopada 2005 r. prowadził on działalność gospodarczą na podstawie wpisu do ewidencji uwzględniającego miejsce zamieszkania w Polsce oraz zastosowanie art. 14a ust. 1 rozporządzenia, mimo że ma on zastosowanie do osób, które prowadzą swą działalność na terenie jednego państwa członkowskiego, a wykonują ją okresowo na terenie innego państwa. W ocenie skarżącego, Sąd drugiej instancji naruszył także art. 7, 8 i 9 Konstytucji przez oparcie wyroku na podstawie decyzji nr 181 z dnia 13 grudnia 2000 r., dotyczącej interpretacji art. 14 ust. 1 i art. 14a ust. 1 oraz 14b ust. 1 i 2 rozporządzenia Rady

(EWG) nr 1408/71, której treść jest sprzeczna z art. 25 k.c.; naruszony został więc także ten przepis.

Opierając skargę również na drugiej podstawie kasacyjnej, skarżący podniósł obrazę przepisów postępowania, mającą istotny wpływ na treść wyroku - art. 382 k.p.c., przez bezpodstawne pominięcie części zebranego w sprawie materiału dowodowego, a w konsekwencji naruszenie art. 233 § 1 k.p.c., przez brak wszechstronnego rozważenia zgromadzonego materiału, art. 382 k.p.c. przez bezpodstawną zmianę ustaleń faktycznych poczynionych przez Sąd pierwszej instancji wskutek odmiennej oceny dowodów bez dalszego prowadzenia postępowania dowodowego, art. 328 § 2 w związku z art. 233 § 1 k.p.c. i art. 382 k.p.c. i art. 391 k.p.c., przez pominięcie w uzasadnieniu wyroku oceny części materiału dowodowego mającej zasadnicze znaczenie dla rozstrzygnięcia, bez wskazania, które fakty Sąd znał za udowodnione. Wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie apelacji organu rentowego, ewentualnie o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Zarzuty skargi sformułowane w ramach drugiej podstawy należy *a limine* pominąć w zakresie, w którym odnoszą się do „przekroczenia granic swobodnej oceny dowodów”. Oparcie skargi kasacyjnej na takich zarzutach jest niedopuszczalne (art. 398³ § 3 k.p.c.). Trzeba także zwrócić uwagę na brak sporu co do istotnych w sprawie faktów i jego koncentrację na zastosowaniu art. 6 ust. 1 pkt 5 i art. 13 pkt 4 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych w związku z art. 14a ust. 2 rozporządzenia Rady (EWG) nr 1408/71 z dnia 14 czerwca 1971 r. w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego do pracowników najemnych, osób prowadzących działalność na własny rachunek i do członków ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie (zwanego dalej rozporządzeniem). Objęta sporem kwestia ustalenia ustawodawstwa właściwego w rozumieniu przepisów rozporządzenia została uregulowana w art. 13 - 17 rozporządzenia, które tworzą zamknięty i jednorodny system norm kolizyjnych, służących nie tylko rozwiązywaniu problemów, gdy mogłyby mieć zastosowanie przepisy więcej niż jednego państwa członkowskiego, ale również unikaniu sytuacji, w których osoby objęte zakresem podmiotowym wspólnotowej regulacji byłyby pozbawione ochrony z

ubezpieczenia społecznego, na skutek niestosowania do nich jakiegokolwiek prawa krajowego.

Trzeba przypomnieć, że stosownie do generalnej reguły wspólnotowej koordynacji ubezpieczeń społecznych, ustalenie ustawodawstwa właściwego odbywa się zgodnie z zasadami miejsca wykonywania pracy (*lex loci laboris*) oraz podlegania ustawodawstwu jednego państwa. W stosunku do osób prowadzących działalność na własny rachunek pierwszą z tych zasad wyraża art. 13 ust. 2 lit. b rozporządzenia, według którego, z zastrzeżeniem art. 14 - 17, osoba prowadząca działalność na własny rachunek na terytorium jednego państwa członkowskiego podlega ustawodawstwu tego państwa, nawet jeżeli zamieszkuje na terytorium innego państwa członkowskiego. Od reguły miejsca prowadzenia działalności - gdy ustalenie jednego ustawodawstwa właściwego jest utrudnione albo gdy bardziej celowe jest przyjęcie innego rozwiązania - przewidziane zostały wyjątki określone w art. 14a rozporządzenia; w ust. 1 na rzecz ustawodawstwa państwa zwykle wykonywanej działalności w wypadku przejściowego wykonywania jej na terytorium innego państwa przez przewidywany okres nieprzekraczający 12 miesięcy i nadal, przez okres nieprzekraczający 12 miesięcy - za zgodą właściwej władzy państwa członkowskiego, na terytorium którego zainteresowany rozpoczął wykonywanie pracy. W ust. 2 jako wyjątek uregulowano podleganie ubezpieczeniom społecznym przez osoby zwykle prowadzące działalność na terytorium dwóch lub więcej państw członkowskich, a w ust. 3, w wypadku prowadzenia działalności w przedsiębiorstwie mającym zarejestrowaną siedzibę lub miejsce prowadzenia działalności na terytorium państwa członkowskiego, które znajduje się na terenie leżącym po obu stronach granicy państwa członkowskiego.

Sytuację ubezpieczeniową przedsiębiorców prowadzących działalność co najmniej w dwu państwach rozstrzygają dwie reguły kolizyjne. Jeżeli przedsiębiorca mieszka w państwie członkowskim, w którym wykonuje jakąkolwiek część swojej działalności, decyduje reguła ujęta w art. 14a ust. 2 zdanie pierwsze - podlegania ustawodawstwu tego państwa, jeżeli natomiast nie mieszka w żadnym z państw wykonywania działalności i pierwsza norma kolizyjna nie może być zastosowana, podlega - zgodnie z art. 14a zdanie drugie - ustawodawstwu tego państwa, na którego terytorium prowadzi swoją główną działalność. W art. 14a ust. 2, składającym się z dwóch zdań, ujęte są dwie różne normy kolizyjne oparte na innej hipotetycznej sytuacji faktycznej, z których każda zawiera odmienną dyspozycję. Obydwie odnoszą się

do osób zwykle prowadzących działalność na terytorium dwóch lub więcej państw członkowskich, przy czym pierwsza odnosi się do tych, które prowadząc ją w kilku państwach, jakkolwiek część swojej działalności wykonują także w państwie, na terytorium którego zamieszkują, a druga do tych, którzy nie mieszkają w żadnym z co najmniej dwóch państw wykonywania działalności.

W judykaturze Sądu Najwyższego (por. wyrok z dnia 5 listopada 2009 r., II UK 99/09, dotychczas niepublikowany) trafnie dostrzeżono, że chodzi tu o osoby wykonujące pracę w różnych państwach członkowskich w tym samym czasie (jednocześnie) i w związku z tym często przekraczające granice wewnętrzne Wspólnoty. W takim świetle należy zdefiniować osobę zwykle prowadzącą działalność na własny rachunek na terytorium dwóch lub więcej państw członkowskich. Chodzi zatem o osobę, która w tym samym czasie w kilku państwach członkowskich podejmuje w ramach prowadzonej działalności gospodarczej wiele od siebie niezależnych usług dla różnych klientów, a nie wykonującą działalność w wielu państwach członkowskich w następujących po sobie okresach, ponieważ wówczas należałoby stosować regułę wynikającą z art. 13 ust. 1 lit. b bądź art. 14a ust. 1 rozporządzenia, gdyż bez trudu można określić jedno ustawodawstwo, któremu określona osoba podlega.

W sprawie objętej skargą Sąd pierwszej instancji trafnie zastosował normę z art. 14a zdanie pierwsze, co doprowadziło do objęcia skarżącego polskim ubezpieczeniem społecznym w całym spornym okresie przede wszystkim dlatego, że błędnie przyjął równoczesne wykonywanie przez niego działalności gospodarczej w dwóch państwach. W szczególności nie można - jakkolwiek by traktować wykonywanie przez skarżącego działalności gospodarczej w Polsce - pominać treści decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w T. z dnia 11 września 2007 r. wydanej na podstawie art. 38 w związku z art. 6 ust. 1 pkt 5, art. 13 pkt 4 i art. 91 ust. 5 ustawy z dnia 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych o poddaniu skarżącego polskim ubezpieczeniom społecznym (emerytalnemu, rentowym, wypadkowemu i chorobowemu) w dniach 29 września 2006 r., 6 kwietnia 2007 r. i 30 czerwca 2007 r. z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej w Polsce. Wprawdzie obejmuje ona wyłącznie te dni, w których faktycznie wykonywał on działalność na terytorium Polski, lecz - wbrew intencji organu rentowego - powoduje szerszy skutek w zakresie objęcia przepisami ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Nie jest zwłaszcza możliwe stwierdzenie podlegania ubezpieczeniu społecznemu z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej w poszczególnych, „wy-

rwanych” z okresu ubezpieczenia społecznego dniach, w których przedsiębiorca świadczył usługi objęte przedmiotem zarejestrowanej działalności gospodarczej. Ustawodawca zdefiniował działalność gospodarczą w art. 2 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (jednolity tekst: Dz.U. 2007 r. Nr 155, poz. 1095 ze zm.) w ten sposób, że po pierwsze, wskazał konkretne dziedziny (rodzaje) tej działalności (tzn. działalność wytwórczą, budowlaną, handlową, usługową, poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin ze złóż, a także działalność zawodową), oraz po drugie, podał określone cechy (właściwości), którymi musi się ona charakteryzować, aby mogła być uznana za działalność gospodarczą, tj. zarobkowy charakter, zorganizowany sposób jej wykonywania oraz ciągłość działalności. Niewykonywanie działalności w okresie oczekiwania na kolejne zamówienia lub w czasie ich poszukiwania nie jest przerwą w prowadzeniu tej działalności równoznaczną z okresowym zaprzestaniem jej wykonywania i nie powoduje ustania przymusu ubezpieczenia. Bez znaczenia dla charakteru takiej działalności są także ewentualne przerwy w faktycznym wykonywaniu działalności, już po jej uruchomieniu. Przerwy te mogłyby jedynie uzasadniać zwolnienie przedsiębiorcy z obowiązku opłacenia składek, oczywiście jeżeli zostałyby należycie usprawiedliwione i udokumentowane (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 16 maja 2006 r., I UK 289/05, OSNP 2007 nr 11-12, poz. 168 i z dnia 4 stycznia 2008 r. I UK 208/07, Orzecznictwo Sądów w sprawach Gospodarczych 2009 nr 6, s. 10).

Zakwalifikowanie pracownika jako zatrudnionego lub pracującego na własny rachunek w rozumieniu rozporządzenia wynika z krajowego systemu zabezpieczenia społecznego, do którego należy ten pracownik, systemu, którego definicje mogą różnić się od tych zawartych w prawie pracy, ale muszą być utrzymane jako jedyne właściwe. Stosując art. 14a i 14c tytułu II rozporządzenia, które dotyczą określenia ustawodawstwa właściwego, pojęcia „praca wynagradzana” i „praca na własny rachunek” należy rozumieć w taki sposób, jak te rodzaje pracy rozumiane są przy stosowaniu ustawodawstwa z dziedziny zabezpieczenia społecznego danego państwa członkowskiego, na terytorium którego praca jest wykonywana (por. wyrok ETS z dnia 30 stycznia 1997 r., C-221/95, sprawa Institut National d'Assurances Sociales pour Travailleurs Indépendants (Inasti) przeciwko Claude Hervein i Hervillier SA, ECR 1997, s. I-609).

W konsekwencji należało stwierdzić, że skarżący wykonywał działalność gospodarczą nieprzerwanie, tyle że jednocześnie na terytorium co najmniej dwóch

państw Unii i wszedł w stosunki ubezpieczenia społecznego o charakterze transgranicznym. Obowiązujące w takim wypadku zasady koordynacji ubezpieczeń społecznych nie zezwalają na wynikający z decyzji ZUS skutek jednoczesnego objęcia ubezpieczeniem społecznym w Polsce i innym - niewskazanym zresztą w decyzji - systemem ubezpieczenia społecznego, obowiązującym w innym państwie (art. 13 ust. 1 rozporządzenia). Artykuł 14a rozporządzenia precyzuje, że osoba zwykle prowadząca działalność na własny rachunek na terytorium dwóch lub więcej państw członkowskich podlega ustawodawstwu państwa członkowskiego, na którego terytorium zamieszkuje, jeżeli wykonuje jakąkolwiek część swojej działalności na terytorium tego państwa; osobę określoną w art. 14a ust. 2, 3 i 4 rozporządzenia traktuje się, do celów stosowania ustawodawstwa określonego zgodnie z tymi przepisami, jako osobę wykonującą całość czynności zawodowych lub działalności zawodowej na terytorium danego państwa członkowskiego (por. orzeczenia ETS z dnia 24 marca 1994 r. w sprawie C-71/93, Guido Van Poucke przeciwko Rijksinstituut voor de Sociale Verzekeringen der Zelfstandigen i Algemene Sociale Kas voor Zelfstandigen, ECR 1994, s. I-1101, pkt 24, z dnia 15 lutego 2000 r., C-34/98, Komisja Wspólnot Europejskich przeciwko Republice Francuskiej, ECR 2000, s. I-995 i z dnia 20 października 2000 r., C-242/99, Johann Vogler przeciwko Landwirtschaftliche Alterskasse Schwaben, ECR 2000, s. I-09083, i z dnia 26 maja 2005 r., C-249/04, José Allard przeciwko Institut national d'assurances sociales pour travailleurs indépendants (Inasti), ECR 2005, s. I-04535).

O objęciu ubezpieczeniem społecznym z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej nie decyduje rozmiar prowadzonej działalności. Osobą wykonującą działalność na własny rachunek jest również osoba wykonująca swoją działalność przez krótki okres i z małą intensywnością (praca przez niewiele dni i przez niewiele godzin). Uważa się, że osoba podlega rozporządzeniu, jeśli spełnia warunki określone w art. 1(a) i art. 2(1), bez względu na czas, jaki poświęciła swojej działalności (por. orzeczenie ETS z dnia 3 maja 1990 r., C-2/89, Bestuur van de Sociale Verzekeringsbank przeciwko M. G. J. Kits van Heijningen, ECR 1990, s. I-1755).

Ubezpieczenie społeczne w Polsce, gdzie skarżący wykonywał część swej działalności gospodarczej, choć rzeczywiście nieznaczną, wypełnia dyspozycję reguły kolizyjnej przewidzianej w art. 14a ust. 2 zdanie drugie rozporządzenia, w której wymagane jest wykonywanie jakiegokolwiek części działalności. Jej zastosowanie nakazuje objęcie go ubezpieczeniem społecznym w Polsce, czyli w państwie, w którym

ma miejsce zamieszkania zdefiniowane w art. 1 lit. h rozporządzenia, jako miejsce zwykłego pobytu. Zgodnie z orzecznictwem ETS, przyjęcie, iż osoba zatrudniona w jednym państwie członkowskim zamieszkuje w innym państwie wymaga ustalenia, że pracownik w tym państwie zwykle mieszka i tam znajduje się główny ośrodek jego spraw życiowych i interesów (por. wyroki z dnia 17 lutego 1977 r., 76/76, Silwana di Paolo przeciwko Belgii, ECR 1977, s. I-00315, z dnia 27 maja 1982 r., 227/81, Francis Aubin przeciwko Union nationale interprofessionnelle pour l'emploi dans l'industrie et le commerce (UNEDIC), ECR 1982, s. 01991, z dnia 13 listopada 1990 r., C-216/89, Beate Reibold przeciwko Niemcom, ECR 1990, s. I-04163, z dnia z dnia 8 lipca 1992, C - 216/89, Doris Knoch przeciwko Niemcom, ECR 1992, s. I - 04341). W tym przedmiocie miarodajne i niesporne są ustalenia Sądu pierwszej instancji; miejscem zamieszkania skarżącego była Polska.

Przedstawione rozważania dotyczą wyłącznie problemu zbiegu właściwego ustawodawstwa w związku z prowadzeniem działalności w Polsce oraz w Wielkiej Brytanii (w B.). Odrębnie należy traktować, dla celów ustalania ustawodawstwa właściwego wykonywanie pracy na statkach, co w świetle okoliczności faktycznych sprawy, a przede wszystkim ich prawnej kwalifikacji wydaje się o wiele bardziej złożone. Przede wszystkim pojawia się problem dopuszczalności potraktowania wnioskodawcy jak „marynarza”, mimo że nie posiadał wymaganych do tego kwalifikacji. Rozporządzenie posługuje się pojęciem marynarza wyłącznie w tytułach rozdziałów, tymczasem z art. 13 ust. 2 lit. c wynika, że kategorią tą objęte są także inne osoby zatrudnione na statku pływającym pod banderą państwa członkowskiego, mniej liczne niż kategoria marynarzy, którą należałoby rozpatrywać przy uwzględnieniu posiadania kwalifikacji marynarza. W prawie unijnym zostały one unormowane między innymi w dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/106/WE w sprawie minimalnego poziomu wykształcenia marynarzy (wersja przekształcona, Dz.U. UE L. 08. 323.33) oraz dyrektywie 2005/45/WE w sprawie wzajemnego uznawania świadectw marynarzy wydawanych przez państwa członkowskie oraz zmieniającej dyrektywę 2001/35/WE (Dz.U. UE. L. 05.255.16), a w prawie polskim w rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 4 lutego 2005 r. w sprawie wykształcenia i kwalifikacji zawodowych marynarzy (Dz.U. Nr 47, poz. 445). Podobnie, w art. 14b rozporządzenia mowa jest o osobach wykonujących pracę na własny rachunek na pokładzie statku pływającego. Również regulacje poszczególnych jednostek art. 14b przedmiotowego rozporządzenia wskazują, że nie chodzi o osoby mające kwalifikacje marynarza. W

przypadku wnioskodawcy - gdyby nie wykonywał szczątkowej części działalności gospodarczej w Polsce, gdzie ma miejsce zamieszkania - zastosowanie mogłyby mieć reguły zawarte w art. 14b ust. 3 lub ust. 4 rozporządzenia. Przepis art. 14b ust. 3 dotyczy właśnie sytuacji, w których nie chodzi o typowe zatrudnienie na statku, ale o przypadki wykonywania prac załadunkowych i rozładunkowych, jak i prowadzenia prac remontowo-naprawczych. Zgodnie z tym przepisem, osoba zwykle niezatrudniona na morzu, wykonująca pracę na wodach terytorialnych lub w porcie państwa członkowskiego, na pokładzie statku pływającego pod banderą innego państwa członkowskiego znajdującego się na jego wodach terytorialnych lub w jego porcie, niebędąca członkiem załogi tego statku, podlega ustawodawstwu państwa członkowskiego, w którego porcie lub na którego wodach znajduje się statek.

W sposób najbardziej zbliżony do sytuacji skarżącego opisana jest dyspozycja normy kolizyjnej z art. 14b ust. 4 rozporządzenia. Stanowi ona, że osoba (także „niemarynarz”) zatrudniona na pokładzie statku pływającego pod banderą państwa członkowskiego i wynagradzana przez przedsiębiorstwo lub osobę, której zarejestrowana siedziba lub miejsce prowadzenia działalności znajduje się na terytorium innego państwa członkowskiego, podlega ustawodawstwu tego ostatniego państwa, jeżeli jej miejsce zamieszkania znajduje się na terytorium tego państwa; przedsiębiorstwo lub osobę, która wypłaca wynagrodzenie, uważa się za pracodawcę do celów stosowania tego ustawodawstwa. Ta norma najściślej odzwierciedla fakt, że skarżący, nie korzystając ze swobody założenia przedsiębiorstwa w innym państwie Unii, korzystał ze swobody przepływu usług przez okres spełnienia umowy z polskim podmiotem (M.L.S. P., sp. z o.o. w W.).

Oznacza to, że w stanie faktycznym sprawy zastosowanie znajdują trzy normy kolizyjne, najpierw art. 14b ust. 3, art. 14b ust. 4 rozporządzenia, a następnie art. 14a ust. 2, co prowadzi do konieczności wyboru najwłaściwszej i do stwierdzenia, że rozważania Sądu pierwszej instancji prawidłowo koncentrowały się wokół normy kolizyjnej wyrażonej w art. 14a ust. 2 zdanie pierwsze. Skarżący trafnie podniósł, że w sprawie nie ma zastosowania art. 14a ust. 2 zdanie drugie rozporządzenia, jak przyjął Sąd Apelacyjny, dotyczy on bowiem osoby niezamieszkującej w żadnym z państw, w których prowadzi działalność.

W świetle dokonanych rozważań, rozstrzygnięcie Sądu Apelacyjnego jest wadliwe, gdyż zostało wydane na podstawie przepisu, który nie miał zastosowania w sprawie, a ponadto doprowadziło do utrzymania decyzji organu rentowego kreującej

sprzecznie z art. 13 ust. 1 rozporządzenia, rezultat równoczesnego objęcia dwoma systemami ubezpieczenia bez możliwości nabycia prawa do świadczeń z któregokolwiek systemu. Taki skutek orzeczenia jest niezgodny z celem art. 48-51 Traktatu, którym jest zapewnienie, aby pracownicy, w rezultacie wykorzystania prawa do swobodnego przepływu, nie tracili korzyści należnych im z zabezpieczenia społecznego na podstawie ustawodawstwa danego państwa członkowskiego (por. wyrok ETS z dnia 20 września 1994 r. w sprawie C-12/93, Bestuur van de Nieuwe Algemene Bedrijfsvereniging przeciwko A. Drake, ECR 1994, s. I-4337, z dnia 26 maja 2005 r. w sprawie C-249/04, José Allard, z dnia 10 czerwca 1986 r., w sprawie 60/85, M. E. S. Luijten przeciwko Raad Van Arbeid, Breda, ECR 1986, s. 02365, z dnia 3 maja 1990 r. w sprawie C-2/89, Kits von Heijningen, z dnia 16 lutego 1995 r., w sprawie C-425/93, Calle Grenzshop Andresen GmbH & Co. KG przeciwko Allgemeine Ortskrankenkasse für den Kreis Schleswig-Flensburg, ECR 1995, s. I-00269).

Należało zatem przyjąć, że przedsiębiorca zarejestrowany i mieszkający w Polsce, wykonujący działalność na terytorium więcej niż dwóch państw członków Unii podlega ubezpieczeniu społecznemu w Polsce, jeżeli tu wykonuje część tej działalności, nawet w niewielkim rozmiarze.

W tych okolicznościach Sąd Najwyższy uwzględnił wniosek skarżącego i orzekł na podstawie art. 398¹⁶ k.p.c.

=====